

Mikael Paatelainen, Insplan Oy

Viite: Lausuntopyyntö 27.6.2025

Asia: Hartola–Heinola, Järvi-Suomen Energian sähköverkon saneeraus Nuutti–Salajärvi-alueella

Insplan Oy on laatimassa Järvi-Suomen Energian sähköverkon saneeraussuunnitelmaa Hartolan kunnan ja Heinolan kaupungin alueilla. Suunnittelualue sijaitsee Salajärven ympäristössä rajautuen lännessä Hartolan Pirttijärven kohdalle, pohjoisessa Hartolan Iso-Luotikas-järven eteläpuolelle, idässä Hartolan Tenholan ja Heinolan Lankilan tuntumaan ja etelässä Heinolan Jalajanjoen kohdalle. Saneerauksessa on tarkoituksena asentaa uusia maakaapeleita ja ilmalinjoja, purkaa vanhoja ilmalinjoja sekä rakentaa muuntamoita, joista suurimmat ovat kooltaan noin 6 x 3 metriä.

Lahden museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo lausuu hankesuunnitelman kesäkuussa 2025 toimitetusta aineistosta seuraavaa.

Arkeologinen kulttuuriperintö

Suunnittelualueen muinaisjäännöksistä ei ole olemassa ajantasaista tietoa. Maastoinventoinnin kohdealueena se on ollut viimeksi yli 20 vuotta sitten (Poutiainen, Hannu 2003. *Hartola. Arkeologinen täydennysinventointi*. Lahden kaupunginmuseo; Jussila, Timo & Poutiainen Hannu 2004. *Etelä-Hartolan ranta- ja kyläyleiskaava-alueen muinaisjäännösinventointi*. Mikrolitti Oy; Poutiainen, Hannu 2003. *Heinola. Arkeologinen täydennysinventointi*. Lahden kaupunginmuseo.). Alueen muinaisjäännöstiedot tulisi siten saattaa ajan tasalle. Inventointia ei kuitenkaan edellytetä saneeraushankkeen yhteydessä.

Tämänhetkisen tiedon pohjalta suunnittelualueella sijaitsee yksi mahdollinen muinaisjäännös, joka tulee huomioida hankkeessa. Salajärven työntyvän Nuutinniemen eteläosassa sijaitseva *Hartola Lepsala* (muinaisjäännösrekisterin tunnus 1000023927) on historiallisen ajan kylänpaikka, josta ensimmäinen maininta on 1720-luvulta. Kohdetta ei ole tarkastettu maastossa, vaan se on paikannettu historiallisten karttojen perusteella (Tikkala, Esko; Taipale, Päivi ja Sorvali, Eetu 2012. *Päijät-Hämeen maakuntakaava. Historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi*. Lahden kaupunginmuseo, s. 16.), joten kohteen rajausta on suuntaa antava.

Kylänpaikan kohdalle on suunnitelmakartoissa merkitty uusia maakaapeleita, purettavia ilmalinjoja ja uusi muuntamo. Museo edellyttää, että muinaisjäännösalueella ja sen välittömässä lähiympäristössä kaikki kaivuutyöt tehdään arkeologin valvonnassa. Lausunnon ohessa on karttaliite, johon valvottavat alueet on merkitty tämänhetkisten suunnitelmien pohjalta. Arkeologisen valvonnan voi tilata

haluamaltaan arkeologian toimijalta. Lista arkeologian alan konsulteista löytyy Museoviraston internetsivuilta (kohdasta *Arkeologisten kenttätöiden tilaaminen*). Mikäli valvonnassa tulee vastaan selviä merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä, on valvojan arkeologin otettava yhteyttä alueelliseen vastuumuseoon, joka tekee yhdessä Museoviraston kanssa päätöksen siitä, edellytetäänkö laajempaa arkeologista tutkimusta vai riittääkö kaivuutöiden yhteydessä tehtävä dokumentointi ja arkeologinen tutkimus. Valvonnan on täytettävä Museoviraston määrittämät laatuvaatimukset niin kenttätöistä, dokumentoinnista kuin raportoinnista. Arkeologisen valvonnan raportti on lähetettävä alueelliselle vastuumuseolle arvioitavaksi.

Rakennettu kulttuuriperintö ja maisema

Sähköverkon saneerauksen alueelle sijoittuu kulttuuriympäristön arvoalueita, jotka on inventoitu osana KUKUSE 2005 inventointia. Kohteet ovat paikallisesti merkittäviä.

Hartolan kunnan alueelle sijaitsevat kulttuuriympäristökohteet, joiden välittömään läheisyyteen sijoittuu muuntamoita, ovat:

- Lepsalan kyläkeskus, entinen koulu (muuntamot Tonttulahti, Aholanraitti ja Sarkamäki),
- Salajärven raitinvarsitalot: Jokilahti, Kalliola (muutamo Kurunkorpi),
- Vanha Laattala (muuntamo Verkkoniemi 2) ja
- Kepilä (muuntamo Harakkakangas).

Heinolan kaupungin alueelle sijaitsevat kulttuuriympäristökohteet, joiden välittömään läheisyyteen sijoittuu muuntamoita, ovat:

- Muurahaistentien torpat (muuntamo Muurahainen) ja
- Komeankylän asutus (muuntamot Nuutti 2 ja 3).

Lepsalan kylän kyläkeskus sijoittuu Salajärven itäpuolelle Heinolan Koskenmyllylle johtavan tien ja Kaatuvankosken läheisyyteen. Kosken läheisyydessä on jäljellä joitakin asuinrakennuksia 1900-luvun alkupuolelta. Koskenkylään johtavan tien varrella on entinen kyläkaupan rakennus. Kääntyvänniemessä Nuutintien varrella on runsaasti pienimuotoista asutusta 1900-luvun alusta. Tien varrella on kulmakunnan entinen klassistinen koulurakennus 1920-luvun loppupuolelta. Säilynyt asutus, rappeutuva koulu ja vanha myllynpaikka muodostavat yhtenäisen alueen, joka sisältää hyvin säilynyttä pienipiirteistä asutusta. Alueen arvot ovat maisemallisia sekä rakennushistoriallisia.

Salajärven raitinvarsitalot sijaitsevat Heinolan Koskenkylään johtavan Lepalantien varrella. Lähellä toisiaan sijaitsevat Jokilahti ja Kalliola. Niiden päärakennukset ovat 1900-luvun ensimmäisiltä vuosikymmeniltä. Lähekkäin sijoittuvat hyvin tyylipiirteensä säilyttäneet asuinrakennukset muodostavat kiintopisteen Lepsalantien varrelle. Alueen arvot ovat maisemallisia ja rakennushistoriallisia.

Vanha-Laattala sijaitsee Kalhon kylän erillisessä osassa Honkapääntien varrella lähellä Salajärveä. Tilakeskus on näkyvällä paikalla mäen päällä. Sen takana ja sivulla avautuu pieni viljelymaisema. Pitkä ja korkea päärakennus viittaa rungoltaan 1800-luvun puolimaihin. Pihapiiriä rajaavat lohkokivinen navetta ja vajaosalla jatkettu luhtiaitta. Näkyvästi sijoittunut pihapiiri sisältää hyvin säilynyttä rakennuskantaa. Alueen arvot ovat rakennushistoriallisia.

Kepilän talo sijoittuu Kumun kulmakunnalle Lepsalan kylän pohjoisosaan Pohjolaan johtavan Kumuntien varrelle. Asuinrakennuksen lisäksi pihapiirissä on vajarakennus tien varrella sekä kauempana konehallilla laajennettu aitta. Kohteen arvot ovat rakennushistoriallisia.

Muurahaistentiellä, Paason kylän ja Heinolan pohjoisosassa Ilmajärven pohjoispuolella on vanhaa torppiin perustuvaa asutusta 1800-luvulta. Pieniä tilakeskuksia on harvakseltaan pitkin Muurahaisentien ja Kaatuvankoskentien varsia. Pohjoisosan asutus edustaa osaltaan 1800-luvun torppa-asutuksen jäänteitä. Alueen arvot ovat rakennushistoriallisia.

Komeankylä sijaitsee Heinolassa Hartolan rajalla Syrjäkosken ja Lepsalan välissä, Pertumaan Koitintien varrella. Lepsalaan johtavan tien varrella on muutaman entisen torpan muodostama pienipiirteinen kulttuurimaisema. Jalaja ja Ilmajärven kannaksella on Mäkelän tilakeskus. Komean kyläkunta ilmentää osaltaan kylän kartanokulttuuria. Alueen arvot ovat maisemallisia sekä rakennushistoriallisia.

Muuntamot, jotka sijoitetaan kulttuuriympäristökohteiden läheisyyteen, tulee asemoida niin, etteivät ne aiheuta maisemallista haittaa. Koko suunnittelualueella tulee välttää muuntamoiden sijoittelua pihapiirien välittömään läheisyyteen sekä avoimille peltoaukioille - arvoalueilla tämä on ensiarvoisen tärkeää. Sijoituspaikaksi soveltuu esimerkiksi metsäalueiden reunat. Edellä mainitut kulttuuriympäristökohteiden välittömään läheisyyteen sijoittuvat muuntamot tulee verhota alueen ilmeeseen sopivalla tavalla, esimerkiksi punamullan sävyiseksi maalatulla pystylautaverhouksella.

Mikäli suunnittelualueella on vanhoja tiilimuuntamoita, joita aiotaan poistaa käytöstä, niistä tulee toimittaa tieto museolle. Museolla ei ole muuta huomautettavaa suunnitelmasta.

Lahden museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo

tutkimuspäällikön sijainen,
kokoelmapäällikkö

Sari Kainulainen

arkeologi

Siiri Tuomenoja

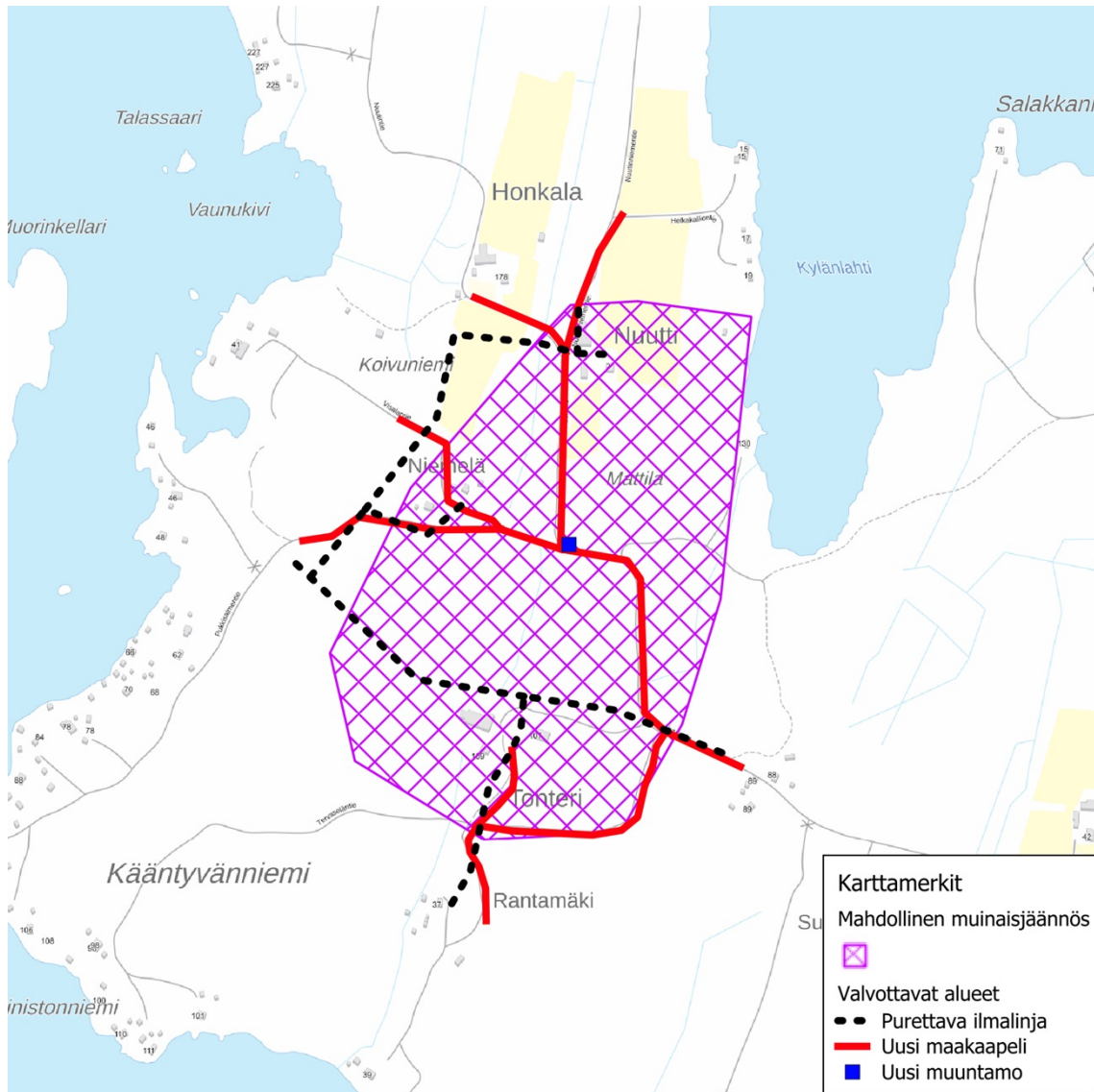
rakennustutkija

Sanni Hujanen

Liitteet: Karttaliite

Tiedoksi: Museovirasto, Hämeen ELY-keskus

Karttaliite



Mahdollisen muinaisjäänöksen alue ja valvottaviksi edellytetyt alueet. Kylätontin sijainti on viitteellinen, koska kohdetta ei ole tarkastettu maastossa. Kaikki muinaisjäänösalueella ja sen välittömässä läheisyydessä tehtävät kaivuutyöt edellyttävät arkeologista valvontaa, vaikka suunnitelmat muuttuisivat nyt esitetyistä. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.